

hu'l-bârî'de benzeri değerlendirmeleri ihmal etmemiştir. Meselâ "Kitâbü's-şalât"ın başlangıcında sözü edilen tertip ve tanzimin fikhî cephesi hakkında ileri sürdüğü mütalaalar dikkate değer (*Fet-hu'l-bârî*, III, 3-4).

Buhârî, diğer imamların hüküm çıkar-dığı şer'î kaynaklardan faydalanmakla birlikte onun genelde takip ettiği me-tot, hadisleri ihtiva ettikleri fikhî hüküm-leri esas almak suretiyle bablara ayır-mak, bu bablarda yer alan meseleleri Kur'an, hadis ve sahâbe fetvalarına da-yandırmaktır. Bazı araştırmacılara göre bu metodun belli başlı üç özelliği vardır. 1. Fikhî hükme temel teşkil eden esas kaynağın sihhatine güven duymak; 2. Sahâbe ve tâbiîn tarafından varılan ya da onlar tarafından teyit edilen hükmün doğruluğuna inanmak; 3. Ehliyetli bir fakihin önüne bir hükmün âyet ve ha-disle ilgili hususunda yeni ufuklar aç-mak.

Buhârî sadece kendi görüşünü zikret-mekle yetinmemiş, bazı durumlarda mu-halif görüşleri de kaydetmiş ve onlarla tartışmaya girmekten çekinmemiştir. Bu durumlarda karşı görüşü savunan kişi veya mezhebin adını anmak yerine "ba-zı insanlar, insanlardan biri" tabirini kul-lanmıştır. Bu şekilde vârit olan itirazla-rın birçoğu Ebû Hanîfe'ye yönelik oldu-ğu için Hanefî mezhebi mensupları bu tabiri, imamlarının lâıyk olduğu maka-ma yakışmayan bir ifade olarak değer-lendirmişler, hatta bu konuyu ciddi bir mesele gibi ele alan bir grup Hintli Ha-nefî âlimi *Ba'zu'n-nâs fî def'î'l-vesvâs* (Hind 1892) adıyla bir kitap telif etmiş-tir. Söz konusu eser, Buhârî'nin Ebû Ha-nîfe'ye yönelttiği itirazlara verilmiş ce-vaplar mahiyetindedir. Bu konuda kale-me alınan diğer bir kitap da *Keşfü'l-il-tibâs ammâ evredehül-Buhârî alâ ba'zî'n-nâs*'tır. Daha sonra Mevlânâ Mu-hammed Nezîr Hüseyin ed-Dihlevî bu ki-taba cevap vermek ve dolayısıyla Buhârî'yi savunmak maksadıyla *Ref'u'l-ilti-bâs ale ba'zî'n-nâs* adını verdiği bir eser kaleme almıştır (Hind 1311). Hü-seynî Abdülmecid Hâşim de kaynaklar-da son derece nâzik ve saygılı bir kişi ol-duğu kaydedilen Buhârî'nin söz konusu tabirinin Hanefî âlimlerin zannettiği gi-bi bir anlam taşımayıp tam aksine Ebû Hanîfe'ye saygıyı ifade ettiğini ileri sür-mektedir (*el-İmâmü'l-Buhârî: muhaddi-şen ve fakîhen*, s. 192-193).

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, "Mezâlim", 6, 7, "Mükâteb", 1, "Hi-yel", 9, "Cihâd", 174, "Vudû", 36, "Hayız", 7; Hatîb, *Târîhu Bağdad*, II, 16, 19, 22; *Tabakâ-tü'l-Hanâbile*, I, 271-279; Kâsânî, *Bedâ'î*, VII, 152; Nevevî, *Tehtib*, I, 68-69; a.m.f., *Mâ Temessü ileyhi hacetü'l-kâr li-Şahîh'l-İmâmî'l-Buhârî* (nşr. Ali Hüseyin Ali Abdülhamîd), Bey-rut, ts. (Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye), s. 51-52; Süb-ki, *Tabakât*, II, 212-241; İbn Kesir, *el-Bidâye*, XI, 26; Kirmânî, *el-Kevâkibü'd-derârî*, Bey-rut 1401/1981, Mukaddime, I, 11; İbn Hacer, *Hedyü's-sâr* (Sa'd), I, 7, 13; II, 224-227, 234, 236, 237; a.m.f., *Fet-hu'l-bârî* (Sa'd), II, 220; III, 3-4; Taşköprizâde, *Miftâhu's-sa'ade*, II, 132; Siddîk Hasan Han, *'Aunü'l-bâr li-hallî edilletü'l-Buhârî*, Halep 1404/1984, I, 14; Kes-mîrî, *Fezû'l-bâr alâ Şahîh'l-İmâmî'l-Buhârî*, Kahire 1357/1938, I, 278, ayrıca bk. Mukaddime, I, 33, 40, 57, 58; Hüseyinî Abdülmecid Hâşim, *el-İmâmü'l-Buhârî: muhaddişen ve fakîhen*, Ka-hire, ts. (Mısrü'l-Arabîyye), s. 165-185, 192-193; Rifat Fevzi Abdülmuttalib, *Kütübü's-sün-ne*, Kahire 1399/1979, I, 55, 57; Muhammed Abdülkâdir Ebü Fâris, *Fikhü'l-İmâmî'l-Buhârî*, Amman 1409/1989, I, 49-67, 71-75, 82-83, 96-97.

 SALİM ÖĞÜT

BUHÂRÎ, Tâhir b. Ahmed

(طاہر بن أحمد البخاری)

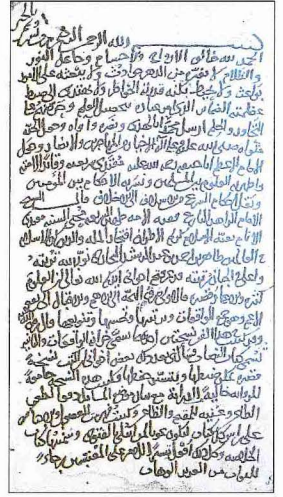
İftihârüddîn Tâhir b. Ahmed
b. Abdîrreşîd el-Buhârî

(ö. 542/1147)

Hanefî fakihî.

482'de (1090) Buhara'da doğdu. Ha-yatı hakkında kaynaklarda yeterli bilgi yoktur. Babası Kıvâmüddin Ahmed, da-yısı Zahîrüddin Hasan b. Ali el-Mergînâ-nî'den, Hammâd b. İbrâhim es-Saffâr ve Kâdîhan'dan fikhî okudu. Derin bilgisiy-le Mâverâünnehir Hanefî ulemâsı ara-sında temayüz eden ve İbn Kemal'in fi-kihî âlimlerinin dereceleriyle ilgili tasni-fine göre mezhep imamından rivayet bulunmayan konularda ictihad yapabilen âlimlerden (meselede müctehid) sayılan Buhârî, Cemâziyelevvel 542'de (Ekim - Kasım 1147) Serahs'ta vefat etti ve Bu-hara'ya götürülerek orada defnedildi.

Eserleri. *Hiżânetü'l-fetâvâ*. Bazı kay-naklarda *Hiżânetü'l-vâkı'ât* veya *el-Vâ-kı'ât* adıyla zikredilen eser de bu olma-lıdır. Delhi (1318) ve Kahire'de (1327-1328) yedi cilt halinde basılmıştır. Kaynaklar-da *en-Nisâb* adıyla bir başka eseri de zikredilen Buhârî'nin bu eserlerini ihtis-ar ederek telif ettiği *Hulâsatü'l-fetâ-vâ* adlı kitabı da Leknev'de basılmıştır (taşbaskı, ts.). *Hulâsatü'l-fetâvâ*'nın Sü-leymaniye Kütüphanesi'nde kırk civarın-da yazma nüshası bulunmaktadır.

Hulâsatü'l-fetâvâ'nin ilk sayfası (Süleymaniye Ktp., Fatih, nr. 2302)

BİBLİYOGRAFYA :

Kureşî, *el-Cevâhîrü'l-muğiyye*, II, 276; Taş-köprizâde, *Tabakâtü'l-fukahâ*, Musul 1961, s. 105; *Keşfü'z-zunûn*, I, 702, 703, 718; Leknevî, *el-Fevâ'idü'l-behiyye*, s. 84; Brockelmann, *GAL*, I, 462; *Suppl.*, I, 640-641; Zirikîlî, *el-A'lam*, III, 318; Kehlâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, V, 32; Yusuf Ziya Kavakçı, *XI ve XII. Asırlarda Kara-hanlılar Devrinde Mâvâra' al-Nahr İslâm Hu-kukçuları*, Ankara 1976, s. 99-100; Ahmet Özel, *Hanefî Fikhî Âlimleri*, Ankara 1990, s. 50.

 M. ESAT KILIÇER

BUHÂRÎ, Zahîrüddin

(ظہیرالدین البخاری)

Zahîrüddîn Ebü Bekr
Muhammed b. Ahmed b. Ömer
(ö. 619/1222)

Hanefî fakihî.

Hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. Babasından ve devrin önde gelen diğer âlimlerinden ders okudu. Yetiştirdiği tale-beler arasında tanınmış âlimlerden Mecdüddin el-Üsrûsenî bulunmaktadır. Buhara'da kadılık ve muhtesiblik yaptı. 5 Muharrem 619'da (19 Şubat 1222) ve-fat etti.

Eserleri. 1. *el-Fetâvâ'z-Zahîriyye*. Zama-n içinde ortaya çıkan (nevâzil ve vâkı-ât) fikhî konulara dair fetvaların toplandı-ğı bir eserdir. Bedreddin el-Aynî (ö. 855/1451), bu fetvalardan çok gerekli olanları seçerek *el-Mesâ'ilü'l-Bedriyye-tü'l-müntehabe mine'l-Fetâvâ'z-Zahîriyye* adlı eserini meydana getirmiştir. *el-Fetâvâ'z-Zahîriyye*'nin Süleyma-niye Kütüphanesi'nin çeşitli bölümlerin-de on sekiz kadar yazma nüshası vardır (meselâ bk. Fâtih, nr. 2379, 2380, 2381; Mahmud Paşa, nr. 253, 254; Süleymaniye, nr. 661, 662; ayrıca bk. Brockelmann, *GAL*,